Сучасні уваги.

III. Із народньої лєктури.

„Читання шведських і норвежських письменників на селї і у містї“ — так зветь ся статя д. Алчевської, друкована у I кн. „Русскаго Богатства“ за 1903 рік. Добродійцї Х. Алчевській довело ся читати на селї людям: „Загадка жизни“, „Вѣрность“, „Чистый флагъ“, „Нора“, „Врагъ народа“, „Снѣжная зима“, „Къ чему жить“, а потім те-ж саме у Харкові у власній недільній школї, досить відомій далеко по за межами Харкова. Для д. Алчевської питання: що дати читать селянинови, чим його зацікавити, яким робом поширити сферу його „я“, його психольоґічної і розумової істоти — се для неї кардинальні питання діяльности. Вона хоче конкретними прикладами відзначити межу, яка ділить психольоґію і сферу розуміння селянина і міського робучого люду — шевців, ремісників. Алчевська констатує такий факт: усе, що було читано нею з поперед названих нами творів Б. Бєрнсона, Ібзена, Гайденштама, Вікторії Бенедіктсон з дебільшого лишило ся незрозумілим для селян; наприклад драму Ібзена „Нора“ селяни цілком не зрозуміли, а на слухачів недільної школи Харкова вона зробила таке враження, що д. Алчевська каже з сього приводу: „Тепер я запевнила ся, що міські слухачі (міщанки, швачки, робітники і робітницї заводів) можуть обійти ся без нашої запомоги; вони стоять на певному шляху, а нашої пильної уваги вимагають духові потреби цілком, або майже неграмотного контінґента нашого села“. Ми далеко не можемо згодити ся з д. Алчевською, що такі твори, як „Нора“, або „Ворог народа“ Ібзена зрозумілі тому кон-

Generated on 2015-07-04 10:25 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000442431
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN

тінґенту міста, про який каже вона, і лічимо, що авдіторія д. Алчевської (вона-ж одна поки що така — з таким осьвіченим контінґентом робітничим) не дає права до такої катеґоричної заяви. Ми певні, що твори Ібзена лишають ся незрозумілими більшости нашої так званої середньої інтеліґенції, до якої можуть належати і люди з атестатами університетів. Ібзен — великий психольоґ, Л. Толстой — великий психольоґ; Л. Толстой зрозумілий більшістю своїх творів народови, а Ібзен — ні! Се не парадокс: величність психольоґічного драматизму героїв Л. Толстого популярна, кристалічна, її треба більше почувати ніж розуміти, але звичайно се не визначає, що сфера аналізу людських душ у Толстого вузша, ніж у Ібзена. Ібзен навпаки — не може популяризувати аналізу людської душі, — він викладає власні досьвіди більш науково, коли можна так висловити ся і завдяки сему авдіторія його далеко меньша числом. Ми цілком згоджуємо ся з думкою д. Алчевської: на село і перш усього туди треба нести інтеліґентам-Українцям сьвітло і свою більш „чоловічню душу“ у високому значінню сих двох слів, але не швидко ще пробє той слушний час і для міського робітника (який по думці Алчевської вже пробив), після якого можна закрити міську авдіторію, таку наприклад, як авдіторія Алчевської і перенести її на село. І село і місто вимагають від уряду, від суспільства, від інтеліґентних одиниць науки, сьвітла; моральний обовязок усіх, хто має змогу, дати меньшому братови хліба для душі, не дивлячись, де він мешкає, на селі, чи в місті; тільки не однаковим хлібом треба годувати душу і розум селянина і городянина (як се очивидячки бажалось сказати і д. Алчевській), бодай тепер, у нас час, при наших політичних обставинах.

Розмови з селянами, уваги, що робили вони, коли д. Алчевська читала „Нору“ та иньше, друковані у „Русскому Богатстві“ по українськи. Не вже-ж за весь час своєї діяльности на селі д. Алчевській не довелось побачити того, чим розбивала ся на скалки її поважна праця? Не вже вона не чула дісонансу, який робило його „двоязичіє“? Мабуть ні, бо про се нічого нам не каже. Ми запевняємо д. Алчевську, що вона несьвідомо для себе, робила експеріменти над психічною і розумовою істотою нашого бідного, темного селянина. Вона цілком щиро із любовю несла у його безверху хату „живе слово“, не помічаючи того, що воно живе для неї, а не для української авдіторії; вона читала пор-

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-04 10:25 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000442431
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

веських і шведських письменників у російському перекладі! Комбінація етноґрафічної окремности Скандинавії з іменнями героїв Ібзена, Б. Бєрнзона, Ернеста Альґрена, Ґаєрштама та плюс російська мова, сей ріжнобарвний конґльомерат зробив у головах її слухачів темряву, завдяки якій навіть загально людські чуття героїв, події їх лишились незрозумілими їм цілком.

Скандинавські письменники не меньш дорогі нам як і д. Алчевській, бо вони великі талани, що прямують найблизшим шляхом до осягнення загального добра, шляхом спізнання народом власного національного „я“, шляхом розвою особистих, тільки йому даних природніми обставинами рис. І не дивлячись на все се ми не почали-б розвивати душу і розум Українця селянина творами шведських і норвеських письменників у російському перекладі. Коли-б шановна д. Алчевська перед читанєм творів Б. Бєрнзона, Ібзена, Ґарборґа познайомилась із поглядами на се питання самого Б. Бєрнзона, Арне Ґарборґа, Кіллянда, то вона напевне не зважила ся-б зробити такого непрактичного і невідповідного національно-етноґрафічній фізіономії Українця кроку; звичайно, коли її заміри — нести осьвіту у село — щирі, а не йдуть поруч зі змаганнями російського самодержавія. Арне Ґарборґ, Б. Бєрнзон кажуть і відповідно сему працюють: Норвежець повинен починати вчити ся по норвеськи, Датчанин по датськи, Німець по німецьки, Українець по українськи! Як-же д. Алчевська подає скандинавську етноґрафію, умовини життя на російській мові неграмотному Українцеви, на мові, яку він чує тільки з уст станових та земських? Як вона не бачить у сьому тих перепон, які так бють у вічі і цілком знищують вартість талановитих творів, талановитих письменників?

Одну лиш позитивну рису має ся екскурсія д. Алчевської в душу і розум її слухачів-Українців: вона стверджує думки Б. Бєрнзона, Ґарборґа та нашого Драгоманова. Думки їх — се право природне, психічне право кожного народу, а в нашому випадку українського: осьвіта і розвій народа на рідній мові. Державні умови російської імперії стоять на перешкоді, але сфера діяльности д. Алчевської лежить по за межами сих перешкод і се ще більш не дає їй морального права робити такі експерименти над українським селянином, бо даремне вона потратила енерґію й час; у більшости слухачів вона коли не назавжди знищила цікавість до книжки, то зменьшила її на багато.

Digitized by Google
Original from UNIVERSITY OF ILLINOIS AT URBANA-CHAMPAIGN
Generated on 2015-07-04 10:25 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000442431
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google

Тепер не час і не повинно бути у діяльности щирих людий місця таким експеріментам; тепер, коли з такою силою знову воскресає девіз Горація: „Odi profanum vulgus et arceo“, коли втискаєть ся у погляди непевного у власних ідеалах сучасного інтеліґента проповідь: „der Mensch ist Etwas, das überwunden sein muss“, тепер ми повинні всю суму здорових інтелектуальних змагань виставити в опозицію сим девізам і не забувати пекучої справи — осьвіти і національної сьвідомости для українського народу, для якого осьвіта і національна сьвідомість — синоніми!

Отже тепер ми кличемо розум і щирість усїх Алчевських, які є на Україні, допомогти свойому народови, але допомогти розумно, з найбільшою користю для його і найменьшою стратою сили і праці для них, а для сього вони повинні зрозуміти його полїтичне становище, його нещасну долю, його національний траґізм!

І. Личко.

Generated on 2015-07-04 10:25 GMT / http://hdl.handle.net/2027/uiug.30112000442431
Public Domain in the United States, Google-digitized / http://www.hathitrust.org/access_use#pd-us-google
Digitized by Google
Original from
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT
URBANA-CHAMPAIGN